

Mersin Üniversitesi Dil ve Edebiyat Dergisi, MEUDED, 2019; 16 (1), 39-59.

DURUŞ VE SESBİLGİSEL DEĞİŞKEN ALGISI

Emre Yağlı¹

Hacettepe Üniversitesi

Öz: Konuşmada bulunan sesbilgisel değişkenlerin hangi toplumsal anlamlarla algılandığı toplumdilbilimin son yirmi yılında sıklıkla yöneltilen araştırma sorularından biridir. Bu soruya yönelik geliştirilen kuramsal tartışma ise toplumsal anlamın üretim ve algı sırasında devimsel ve bütünlük bir bilgi birikimi ile toplumda var olduğu yönündedir. Algı ile birlikte gelen toplumsal anlam, konuşmanın hangi bağlamlarda algılandığı ve dinleyicinin algıyı gerçekleştirirken hangi toplumsal bilgiye eriştiği gibi değişkenlere bağlıdır. Bu yönelimle çalışma, dilsel biçimler ve toplumsal anlam arasındaki geleneksel ve basmakalıp bağlantıyı açıklamak için toplumdilbilimin son dönemlerinde kullanılan *belirtisellik* ve *toplumdilbilimsel duruş* kavramlarına ilişkin tartışmaları sunmakta ve bu tartışmayı Türkçedeki [ı] sesbilgisel değişkeni üzerine gerçekleştirilen bir grup görüşmesi verisini durum olarak ele alarak uygulamaktadır.

Anahtar sözcükler: *Duruş, toplumdilbilimsel duruş, toplumsal anlam, konuşma algısı*

¹ Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İngiliz Dilbilimi Bölümü, Ankara, Türkiye, yagli@hacettepe.edu.tr

Makale gönderim tarihi: 7 Kasım 2018; Kabul tarihi: 18 Aralık 2018

Makale künye bilgisi: Yağlı, E. (2019). Duruş ve sesbilgisel değişken algısı. *Mersin Üniversitesi Dil ve Edebiyat Dergisi*, 16(1), 39-59.

STANCE AND PERCEPTION OF PHONETIC VARIABLE

Abstract: Perception of phonetic variables alongside social meanings has been the preliminary research question in the field of sociolinguistics in the last twenty years. The theoretical debate fostered in answering this research question is that the social meaning is found dynamically and cumulatively in the society during production and perception. The nature of social meaning in perception is dependent upon such factors as which contexts are found in the environment where the perception occurs and what social information is accessed by the listeners. In that vein, this study presents the current discussions on the notions *indexicality* and *sociolinguistic stance* that have been employed to bring an understanding to the conventional and stereotypical relationships between linguistic form and social meaning in the recent stages of sociolinguistics, and employs it on two group interviews as a case that has been conducted on the perception of the sociophonetic variable [ɪ] in Turkish.

Key Words: *Stance, sociolinguistic stance, social meaning, speech perception*

1. GİRİŞ

Toplumdilbilimin son dönemine bakıldığında *belirtisellik* (İng. *indexicality*) kavramının dilsel biçimler ve toplumsal anlam arasındaki geleneksel ve klişe olarak görülen ilişkiyi açıklamada sıklıkla kullanıldığı görülmektedir (Jaffe, 2016). Son on yılda verilen çalışmalar ise bu ilişkiye *duruş* ve *duruş alma* gibi kavramları katmakta ve belirtisellik kavramıyla birlikte gelen kuramsal tartışmaya *toplumdilbilimsel duruş* (İng. *sociolinguistic stance*) (Jaffe, 2009) kavramı ile yaklaşmaktadır.

Bu çalışma, alanda toplumsal anlam üzerine getirilen *belirtisellik* ve *toplumdilbilimsel duruş* kavramlarına ilişkin tartışmayı sunmakta ve bu tartışmayı bir toplumdilbilimsel grup görüşmesini durum olarak ele alarak Türkçe dinleyici verisi üzerine uygulamaktadır. Bu çerçevede çalışmada [ɪ] sesbilgisel değişkeni ele alınmış; bu değişken bireylerin toplumdilbilimsel biçemlerinden çıkarılmış ve yeni bağlamlara yerleştirilmiş; son olarak da oluşturulan bu yeni bağlamlar bir toplumdilbilimsel grup görüşmesinde algıya sunulmuştur.

Bu bölümün takip eden alt bölümlerinde sırasıyla (1.1.) toplumsal anlam, (1.2.) belirtisellik, (1.3.) toplumdilbilimsel duruş ve (1.4.) konuşma algısı kavramlarına dair tartışma sunulmuştur. Birinci bölümde sunulan tartışma, çalışmanın ikinci bölümünde Türkçedeki [ɾ] sesbilgisel değişkeninin algısına ilişkin duruma uygulanmış, son bölümde ise eldeki durum üzerinden toplumdilbilimsel duruş, konuşma algısı ve belirtisel alan olguları üzerine yapılan sonuç tartışmaları verilmiştir.

1.1. TOPLUMSAL ANLAM

Toplumdilbilimin ve dil antropolojisinin son dönemlerinde sıklıkla vurgulanan toplumsal anlam kavramı, dilsel birimlerce yayılan ve toplumsal alanda devingen durumda bulunan anlam olarak tanımlanmaktadır (Bucholtz ve Hall, 2005, 2008; Eckert, 2000, 2012; Labov, 1963). Bunun yanında toplumsal anlamın üretim ve algı sırasında bütünleşik bir bilgi birikimi olarak toplumda bulunduğu öngörülmektedir (Agha, 2003; Eckert, 2008; Silverstein, 2003). Başka bir deyişle, toplumsal alanda dilsel üretimi ya da algıyı gerçekleştirirken bireylerin, kullandıkları toplumdilbilimsel biçimler (Örneğin, ses, sözcük, biçimbirimsel öğeler, sözdizimsel yapı, vb.) ile içinde buldukları topluluklarda belirli toplumsal anlamları ürettiği, kurguladığı ve yinelediği söylenebilir.

Dilsel değişkenlerin toplumsal anlamı nasıl içerdiği üzerine toplumdilbilim alanyazınının erken döneminde verilen Labov'un (1966) New York City çalışması örnek olarak sunulabilir. Labov'un New York City çalışmasında odaklandığı (r) dilsel değişkeni belirli bağlamlarda *üst sınıfa ait birey konuşması* anlamına sahipken diğer bağlamlarda böyle bir anlamı içermemektedir. Dilsel bir değişkenin toplumun farklı kesimlerinde farklı toplumsal anlamlarla karşılanması dilsel değişkenlerin kullandıkları toplumda tümleşik bir görünüme sahip olduğu görüşüyle karşılanabilir. Bir diğer ifadeyle, dilsel değişkenler ve onların sahip oldukları toplumsal anlam "karmaşık bir anlam sisteminin hem ürünüdür hem de sınırlayıcısıdır" (Eckert, 2016, s. 68).

Toplumdilbilim alanyazını toplumsal anlam kavramını son dönemlerde belirtisellik kavramı ile birlikte ele almaktadır. Bu doğrultuda takip eden alt bölüm belirtisellik kavramına ilişkin tarihsel gelişimi sunmaktadır.

1.2. BELİRTİSELLİK

Toplumdilbilim ve dil antropolojisi alanyazınında Silverstein (1976) ile başlayan belirtisellik kuramının temelini, Peirce'in (1932) bir göstergenin üç yönünü belirttiği *ikon* (görüntüsel gösterge) *belirti* (belirtisel gösterge) ve *sembol* (simgesel gösterge) kavramları oluşturur. Peirce'e göre *ikon*, göstergenin iki ucu arasındaki doğrudan bağlantıyı (Örneğin, bir kişinin fotoğrafının o kişiyi göstermesi), *belirti* göstergenin iki ucu arasındaki nedenli ilişkiyi (Örneğin, odada bulunan sıcak iki bardağın o odada yakın bir zamanda iki kişinin bulunuyor olduğunu belirtmesi) ve *sembol* de göstergenin iki yönü arasındaki nedensiz durumu (Örneğin, dildeki "4" yazıbiriminin bu yazıbirime eşdeğer sözcüğü göstermesi) verir.

Silverstein (1976) ise Peirce tarafından verilen *belirti* kavramını ele alarak gönderim ve edim arasındaki ayrıma gönderimin edimsel bir eylem olduğu görüşüyle yaklaşır. Yani Silverstein'a (1976) göre dilsel bir birimin gönderimi, onun hangi edim ile gerçekleştiğine bağlıdır. Silverstein bu görüşü ortaya atarken Jakobson'ın *kaydırıcı* (İng. shifter) kavramını kullanır. Buna göre "dilsel bir birimin gönderimi, konuşma durumunun içinde bulunan etmenlere bağlı olarak kaymaktadır/değişmektedir" (Silverstein, 1976, s. 24). Yukarıda verilen Labov (1966) örneğine bakıldığında dilsel değişkenlerin bağlama göre farklı toplumsal anlamları gösterdiği söylenebilir. Labov'un New York City çalışmasında (r) değişkeninin kullanıldığı bağlama göre *üst sınıf* ve/ya da *alt sınıf* toplumsal anlamlarını göstermesi bu durum için örneklenebilir. Başka bir deyişle (r)'nin toplumsal anlamının kullanıldığı ortama göre değiştiği söylenebilir.

Silverstein (2003), belirtisellik üzerine getirdiği kuramsal tartışmayı *belirtisel dizi* (İng. indexical order) kavramıyla sonraki aşamaya taşımıştır. Silverstein'a (2003) göre bir dilsel değişkenin toplumsal anlamı *1. dizi*, *2. dizi*, *3. dizi*, ... *n. dizi* gibi bir dizi anlam(landırma) aşaması içerir. Yani belirtisel bir göstergeye ilişkin toplumsal anlam, o anlamın halihazırda var olan göstergeye yaptığı katkı ile gerçekleşir. Belirtisel dizi kavramı yukarıda örneklenen Labov (1966) çalışmasına uygulandığında şu şekilde yorumlanabilir: Bireyin (r) değişkenini *car* ve *four* gibi sözcüklerde ünlüden sonra baskın bir biçimde üretmesi o değişkene ilişkin *1. diziyi* oluşturur. Eğer (r) değişkeni toplumsal alanda var olan ideolojik ve kültürel birikimlerle yorumlanmaya başlanırsa bu yorumlama ile birlikte gelen alam ise *2. diziyi* oluşturur, örneğin,

ünlüden sonra baskın biçimde üretilen (r)'nin *üst sınıf insanı* anlamı ile karşılanması. 2. *dizide* bulunan *üst sınıf insanı* toplumsal anlamı bir sonraki aşamada farklı bir anlam boyutuna geçtiğinde ise 3. *dizi* ortaya çıkar, örneğin, üst sınıfa ait bireyler (r)'yi baskın üretir, (r)'yi baskın üreten kişiler *parayı çok sever*. Verilen bu örneğe geniş ölçekte bakıldığında, New York'ta ünlüden sonra baskın biçimde üretilen (r) 1. *diziyi*, *üst sınıf insanı* toplumsal anlamı 2. *diziyi* ve *parayı çok seven* toplumsal anlamı da 3. *diziyi* oluşturur.

Silverstein (2003) tarafından verilen *belirtisel dizi* kavramını ele alarak Eckert (2008) *belirtisel alan* (İng. indexical field) kavramını ortaya koymuş ve belirtiselliklerin farklı topluluklarda nasıl bir örüntüye sahip olduğuna yönelik açıklama getirmeye çalışmıştır. Eckert (2008), belirtiselliklerin “ideolojik bir alanda sürekli dönüşüm geçirdiği” savıyla toplumsal anlamın, ideolojik alanın göz önünde bulundurularak elde edilebileceğini belirtmektedir (s. 464). Bu doğrultuda Eckert (2008), değişkenlerin anlamının sabit olmadığını, aksine olası bir anlam alanını içerdiğini belirtmektedir (s. 453). Başka bir deyişle, dilsel bir değişkenin anlamının belirtisel alan içinde toplumun edimi ve ihtiyaçları doğrultusunda dönüşüm geçirdiği söylenebilir. Bu tartışma doğrultusunda Labov (1966) örneği belirtisel alan kavramı açısından şu şekilde gözden geçirilebilir: New York'ta ünlüden sonra baskın biçimde üretilen (r) *üst sınıf insanı* anlamına sahip olabilirken aynı değişken sonraki yıllarda *özenti* ve *sınıf atlamaya çalışan insan* görünümünde bulunabilir.

Son dönem toplumdilbilim çalışmaları, yukarıda belirtisellik üzerine getirilen kuramsal tartışmaları belirtisel dizi (Silverstein, 2003) ve belirtisel alanların (Eckert, 2008) nasıl oluştuğu, bu oluşumu tetikleyen toplumsal olguların ne olduğu ve dil değişiminin bu kavramlarla nasıl açıklanabileceği üzerine tartışmalar getirmektedir.

1.3. TOPLUMDİLBİLİMSEL DURUŞ

Toplumdilbilim alanyazınında son dönemde verilen çalışmalar, belirtisel dizi ve belirtisel alanların toplumsal alanda nasıl oluştuğuna ilişkin kuramsal tartışmayı toplumdilbilimsel duruş (Jaffe, 2009) kavramını kullanarak yürütmektedir. Coupland ve Coupland (2009) tarafından *duruş ailesi* (İng. stance family) olarak betimlenen büyük bir

alanyazına sahip olan *duruş* kavramı Du Bois (2007) tarafından şu şekilde tanımlanmaktadır:²

“Duruş, bir toplumsal aktörün, görünür söyleşimsel araçlarla (Örneğin, dil, jest ve diğer sembolik biçimler), eşzamanlı olarak yaptığı değerlendirmelerle, konumlandığı nesnelere, diğer önelere yönelik gerçekleştirdiği hizalamalarla ve sosyokültürel alanda belirgin durumda bulunan herhangi bir öge aracılığıyla gerçekleştirdiği görünür bir eylemdir.” (Du Bois, 2007, s. 163)

Du Bois (2007) tarafından verilen *duruş* tanımı takip edildiğinde *duruş*un toplumsal aktörlerce gerçekleştirilen kamusal bir eylem olduğu gibi açık iletişimsel araçlarla gerçekleştirilen *söyleşimsel* (İng. dialogic) bir eylem olduğu da belirtilebilir. *Duruş*un söyleşimselliği Johnstone (2009, s. 30) tarafından etkileşimsellik kavramı üzerinden verilir. Yani *duruş*, etkileşim içindeki bireylerin ilişki kurarken başvurdukları önermeler ile görünür durumda bulunur. Bu etkileşimsellik içinde de bireyler kendi konuşmaları aracılığıyla karşısındaki ile aralarında bulunan ilişkiyi düzenleyebilir ve onlara bağlantısını ve/ya da onlardan ayrıldığı noktaları gösterebilir (Kiesling, 2009, s. 171).

Duruşu kuramsal bir tartışma olarak merkeze alan çalışmalara bakıldığında, birçok analitik geleneğin Du Bois (2007) ile görünür duruma gelen *duruş* alanyazını oluşturduğu görülmektedir. Bu gelenekler, belirli akademik türlerde yazarların *duruş*larının çalışıldığı derlem dilbilimsel yaklaşımları, politik, kültürel ve ikna metinleri üzerine anlayış getirmeyi amaçlayan eleştirel söylem çözümlemesi çalışmalarını ve *duruş* göstergesi olarak yerleşmiş dilsel biçimlerin çalışıldığı metindilbilimsel yaklaşımları içerir. Jaffe (2009) ile başlayan süreç ise toplumdilbilimsel *duruş* kavramını toplumdilbilim ve dil antropolojisi alanyazınında tartışmaya açmaktadır. Bu yönüyle Jaffe (2009), Du Bois’ın (2007) *duruş* tanımında bulunan *sosyokültürel alanda bulunan herhangi bir öge* ifadesine vurgu yaparak toplumdilbilimsel *duruş* kavramını aşağıdaki araştırma sorularıyla sunar:

“*Duruş* temelli bir toplumdilbilim çalışması;

- Dilsel eylemlerle gerçekleşen *duruşu*, *duruşa* toplumsal anlamını veren sosyokültürel alanda ele alır.

² *Duruş* alanyazını için bkz: Englebretson (2007).

- Toplumdilbilimsel belirtiselliklerin bir duruş kaynağı olarak nasıl var olduğunu ve duruş-alma ile birlikte nasıl değiştiğine odaklanır.
- Dil ideolojilerinin, duruşun üretimi ve yorumlanışında nasıl bir kaynak oluşturduğunu anlamaya çalışır.
- İnsan iletişimde duruşun dönüşümsel, meta edimsel ve *meta toplumdilbilimsel* boyutuna odaklanır.
- Etkileşim sırasında konuşucu tarafından alınan duruşu, dilsel uygulamayı açıklamak açısından önemli bir bileşen olarak ele alır.” (Jaffe, 2009, s. 3)³

Jaffe (2009) tarafından farklı araştırma sorularıyla verilen toplumdilbilimsel duruş kavramı, toplumsal anlama göstergibilimsel açıdan yaklaşan ve bir önceki alt bölümde verilen belirtisel dizi (Silverstein, 2003) ve belirtisel alan (Eckert, 2008) kavramlarına yönelik araştırma sorusu da içermektedir, örneğin, toplumdilbilimsel duruş, “toplumdilbilimsel belirtiselliklerin bir duruş kaynağı olarak nasıl var olduğunu ve duruş-alma ile birlikte nasıl değiştiğine odaklanır” (Jaffe, 2009, s. 3). Bununla ilişkili olarak Jaffe (2009), konuşucuların toplumdilbilimsel kaynaklar ve dağarcıklar üzerinden kendi duruşlarını yansıttığını belirtir (s. 10). Jaffe'nin burada *toplumdilbilimsel kaynak* ifadesi ile anlatmak istediği, dilsel değişkenlerin sahip olduğu toplumsal belirtiselliklerdir. Başka bir deyişle duruş, “bireysel edim ve toplumsal anlam arasındaki bağı kuran belirtisellik sürecinin kavramsallaştırılmasında eşsiz rol oynayan bir araçtır” (Jaffe, 2009, s. 4).

Duruşun belirtisel dizi (Silverstein, 2003) ve belirtisel alanı (Eckert, 2008), diğer bir deyişle belirtisellikleri nasıl etkilediğine örnek olarak alt bölümler 1.1. ve 1.2.'de sırasıyla toplumsal anlam ve belirtisellik üzerine örneklenen Labov (1966) çalışması şu şekilde yeniden yorumlanabilir: New York'ta ünlüden sonra baskın biçimde üretilen (r)'nin 1. diziyi, *üst sınıf insanı* toplumsal anlamının 2. diziyi ve *parayı çok seven* toplumsal anlamının da 3. diziyi oluşturduğu düşünüldüğünde; 2. dizideki *üst sınıf insanı* ve 3. dizide bulunan *parayı çok seven* toplumsal anlamı arasındaki bağlantının New York'ta üst sınıfın tutumlarına yönelik tavır alan alt sınıf bireylerince duruş alma ile sonuçlandığı ve 2. ve 3. diziler arasındaki bağı oluşturduğu söylenebilir. Yine, New York'ta üst sınıfa ait bireylerin 2. ve 3. dizi

³ Kavramlara yapılan vurguda Jaffe (2009) takip edilmiştir.

arasındaki bağı kendi sınıflarından yana duruş olarak *güvenilir insan* toplumsal anlamı ile kurgulayabileceği de bir olasılık dahilinde sunulabilir.

Duruşun belirtisel alana etkisi ise; New York'ta ünlüden sonra baskın biçimde üretilen (r)'nin üst sınıfa ait bireylerce *güvenilir insan*, alt sınıfa ait bireyler arasında ise *güvenilmez kişi* görünümünde bulunduğu düşünüldüğünde, üst sınıf ve alt sınıf topluluklarında farklı toplumsal anlamların çıkmasında bu topluluklarda bulunan bireylerin (r) değişkenine yönelik aldığı duruşların etkili olduğu söylenebilir.

1.4. KONUŞMA ALGISI

Sesbilgisel değişkenler ile sınıf, saygınlık ve konuşmacının toplumsal özellikleri arasında bağlantı bulunduğunu belirten Labov (1966, 1972) ile başlayan günümüz *değişkeci toplumdilbilim* (İng. variationist sociolinguistics) geleneğinin büyük bölümünü, bireylerce üretilen dilsel değişkenlerin (Örneğin, ses, sözcük, biçimbirim, vb.) hangi toplumsal anlamlarla eşleştiğine ilişkin verilen bulgular oluşturmaktadır. Her ne kadar bu geleneğin büyük bölümünü dilsel değişkenin üretim sırasında hangi toplumsal anlamlara sahip olduğuna yönelik verilen birikim oluştursa da alanyazında dilsel değişkenlerin farklı toplumsal anlamlarla birlikte algılandığını belirten çalışmalar da bulunmaktadır.

İletişimsel içerikte konuşucu ve dinleyici arasındaki etkileşime odaklanan konuşma algısı çalışmaları dinleyicilerin belirli değişkenlere ilişkin verdikleri örüntülü yargılara odaklanır (Campbell-Kibler, 2006, s. 11). Bunun yanında, algı ile birlikte gelen toplumsal anlamın, konuşmanın hangi bağlamlarda algılandığı ve dinleyicinin algıyı gerçekleştirirken hangi toplumsal bilgiye eriştiği gibi değişkenlere bağlı olduğu belirtilmektedir (Drager, 2010). Konuşma algısı alanyazınındaki öncü çalışmalara bakıldığında; dinleyiciler dilsel değişkenlerden farklı toplumsal anlamları çıkarmakta (Bkz: Clopper & Pisoni, 2004; Levon, 2006, 2007), dilsel değişkenlere yönelik toplumsal anlamı farklı şekilde kodlamakta (Bkz: Sumner & Samuel, 2009) ve kullanmadıkları sesbilgisel değişkenleri de konuşma sırasında algılayabilmektedir (Bkz: Thomas, 2000).

Algı sırasında dinleyicilerin sesbilgisel değişkenleri kullanarak toplumsal olgulara ve anlamlara erişebildiğini bulgulayan çalışmalara bakıldığında dinleyicilerin sesbilgisel değişkenlerden konuşucunun bölgesel kimliğini (Fridland, Bartlett & Kreuz, 2004), etnik arkaplanını (Purnell, Isardi & Baugh, 1999), cinsel yönelimini (Campbell-Kibler, 2011; Levon, 2014) ve yerel olarak bilinen biçimleri (D'Onofrio, 2015; MacFarlane & Stuart-Smith, 2012) algıladığı belirtilmektedir. Bunun yanında, dinleyicilerin algı sırasında kendilerine sunulan toplumsal ipuçlarını da dikkate aldığı belirten çalışmalar da konuşma algısı alanyazınında büyük bir bölümü kapsamaktadır. Bu çalışmalar, konuşucuya ilişkin cinsiyet (Strand, 1999), yaş (Koops, Gentry & Pantos, 2008), etnik arkaplan (Staum Casasanto, 2008), coğrafi yerleşim (Niedzielski, 1999), sosyoekonomik düzey (Hay, Warren & Drager, 2006), cinsel yönelim (Mack & Munson, 2012) ve karakter (D'Onofrio, 2015) üzerinden verilen toplumsal ipuçlarının algıyı yönlendirdiğini bulgulamıştır.

Çalışmanın buraya kadarki bölümü sırasıyla toplumsal anlam, belirtisellik, toplumdilbilimsel duruş ve konuşma algısı kavramlarına yönelik toplumdilbilimin son dönem alanyazınında verilen tartışmaları ve bulguları sunmuştur. Sonraki bölüm ise bu tartışmaları ve bulguları [ɪ] sesbilgisel değişkeni üzerine gerçekleştirilen iki toplumdilbilimsel grup görüşmesi verisini üzerinde uygulamıştır.

2. DURUM: SESBİLGİSEL DEĞİŞKEN ALGISINA İLİŞKİN ÖRNEK ÇÖZÜMLEME

Bu bölüm, giriş bölümünü takip eden alt bölümlerde toplumsal anlam, belirtisellik, toplumdilbilimsel duruş ve konuşma algısı kavramları üzerine verilen tartışmayı bir toplumdilbilimsel grup görüşmesi verisini bir durum olarak ele alarak uygulamakta ve örnek bir çözümleme sunmaktadır.

Örnek çözümlemede sunulan grup görüşmesinde Türkçedeki dişyuvasil dokunmalı /r/ değişkeninin dişyuvasil yaklaşımlı [ɪ] değişkesi sözcük içinde dinleyicilere dinletilmiş ve kendilerine yöneltilen bir dizi soru aracılığıyla [ɪ]'nin toplumsal anlamına erişilmiştir. Erişilen bu toplumsal anlam, dinleyicilerin algısında [ɪ]'ye ilişkin var olan belirtisel alanların (Eckert, 2008) oluşumunda duruşun nasıl etkinlik gösterdiği üzerine tartışmalarla sunulmuştur. Bu yönüyle aşağıda

sunulan örnek çözümleme, [ı] değişkesinin hangi toplumsal anlamlarla algılandığından daha çok toplumsal anlam algılama sürecinin temel dinamiklerinden biri olan duruş olgusuna tartışma getirmeyi ve algılama sürecini açıklamayı amaçlamaktadır.

Örnek çözümlemenin verisi, dört katılımcıdan (dinleyici) oluşan bir grup görüşmesinden oluşmaktadır. Görüşme, yaşları 18-25 arasında değişen katılımcılarla (2 kadın ve 2 erkek) Ankara'da gerçekleştirilmiştir. Görüşmenin dört katılımcılı grup ile yapılmasındaki temel gerekçe dinleyicilerin sesbilgisel değişkene ilişkin toplumsal anlamı birbirleriyle yaptıkları değerlendirme ortamında vermelerinin istenmesidir.

Aşağıda sunulan örnek çözümlemede [ı]'ye ilişkin toplumsal anlamlar kişilik özellikleri, toplumdilbilimsel biçiminde [ı] bulunan konuşucu ile kurulan olası yakınlık ve kişinin nereli olduğu izlekleri üzerinden sunulmuştur. Verinin gösteriminde budunyöntembilimsel konuşma çözümlemesi (Sacks, Schegloff & Jefferson, 1974) yaklaşımı kullanılmış olup kuramsal tartışma Eckert'ın (2008) belirtisel alan kavramı üzerinden verilmiştir.

Aşağıdaki alıntı (1), Ankara'da dört dinleyici ile gerçekleştirilen grup görüşmesi verisinden üç kesit sunmaktadır. Bu kesitlerde dinleyicilere toplumdilbilimsel biçiminde [ı] değişkesi bulunan konuşucuya ilişkin kişilik özellikleri (Satırlar 1-25 arasında), bu kişiyle bir otobüs yolculuğunda etkileşime girip girmeyecekleri (Satırlar 29-38 arasında) ve kişinin nereli olduğuna (Satırlar 42-57 arasında) yönelik sorular sorulmuştur.

(1) Görüşme: 02:12 – 05:33

1	GE	Buna bakalım (.) Bu kişi hakkında genel
2		olarak ne düşünüyorsunuz?
3		(0.9)
4	G1A	((Gülme)) (.) Aklıma biri gel[di
5	G1C	[((Gülme))
6	G1A	Böyle (.) <u>güven vermeyen</u> biri (.)
7		Etrafındakiler tarafından çok sevilmeyen biri
8		bu sesin sahibi ((Gülme))
9	GE	[Siz
10	G1B	[Yapmacık oluyorlar böyle sese sahip insanlar
11		(1.1) <u>Ben</u> de öyle etrafındakiler tarafından
12		pek sevilmediğini düşünüyorum.

- 13 (.)
 14 G1C Özgüvensiz ((Gülme))
 15 GE Böyle bir sonuca nasıl vardınız?
 16 G1C ((Gülme)) Böyle insanlar tanımiştım, ondan
 17 dedim.
 18 (0.5)
 19 G1D Çok fazla bir şey çağırmadı bende ama (.)
 20 şeyi var (.) yapmacıklığı (.) böyle çok fazla
 21 tarz olmaya çalışan (.) öyle görünen (.)
 22 ailesi zengin olan (0.4) zengin görünmeye
 23 çalışan da olur (0.6) ama bence özgüvenli (.)
 24 özgüvensiz olduğunu düşünmüyorum çünkü
 25 ((Anlaşılamayan konuşma)) ((Gülme))
 26 ((02:59))
 27 ...
 28 ((03:16))
 29 GE Sizden devam edeyim (.) Bu kişi ile otobüs
 30 yolculuğundasınız ve bu kişi otobüste
 31 yanınızda oturuyor. Size laf atsaydı onunla
 32 üç saat boyunca konuşur [muydunuz?
 33 G1D [Konuşurum ama
 34 uzatmam (.) sıkar beni bu insan.
 35 G1C Ben asla konuşmam ((Gülme))
 36 G1B Ben de konuşmam.
 37 G1A [Konuşmam (.) Ne konuşacağım ki
 38 bunlarla (.) Bu kişilerle konuşmam genelde.
 39 G1D ((03:34))
 40 ...
 41 ((05:11))
 42 GE Peki nerelidir bu kişi?
 43 G1A Tabii ki İzmir ((Gülme)) ((Ortak bir kişinin
 44 adını veriyor)) gibi işte (.) İzmir- (.)
 45 lidir (.) Tiki ((Anlaşılamayan konuşma))
 46 [((Gülme))
 47 G1C [((Gülme)) İzmir tikisi [((Gülme))
 48 G1A [((Gülme)) (.)
 49 İstanbul bile olabilir.
 50 GE Ankara?=
 51 G1C =Ankara olmaz hocam ((Gülme))
 52 (1.4)
 53 GE Siz?
 54 G1D Pek bir yer yok ama büyük şehirlerde
 55 yaşıyordur İstanbul olabilir.
 56 (1.2)
 57 G1B Bende de belirli bir yer yok.
 58 ((05:33))
 GE: Araştırmacı, G1A=K24, G1B=K18, G1C=E19, G1D=E19

Yukarıda sunulan (1)'de dinleyicilere toplumdilbilimsel biçeminde [ı] değişkesi bulunan konuşucudan bir tane sözcük dinletilmiş ve

sonrasında kendilerine konuşucunun kişilik özelliklerine, konuşucuyla etkileşime girip girmeyeceklerine ve konuşucunun nereli olduğuna ilişkin sorular yöneltilmiştir. Alıntı (1)'de 1. ve 25. satırlar arasında sunulan görüşme verisinde dinleyiciler etkileşim sırasında *güven vermeyen, yapmacık, çevresindekilerce seilmeyen, özgüveni yüksek, zengin görünmeye çalışan* ve *özgüvensiz* bir kişilik kurgulamıştır. 29-38. satırlar arasında dinleyiciler kendilerine yöneltilen *Üç saatlik otobüs yolculuğunda bu kişiyle görüşür müsünüz?* sorusuna yönelik olarak *konusurum* (Dinleyici G1D) ve *konuşmam* (Dinleyiciler G1A, G1B ve G1C) yanıtlarını vermişlerdir. Son olarak toplumdilbilimsel biçiminde [ı] değişkesi bulunan konuşucunun nereli olduğuna yönelik sorulan soruya dinleyiciler *büyük şehirli, İzmirli ve İstanbullu* yanıtlarını vermişlerdir.

Yukarıda sunulan görüşme verisinde [ı] değişkesine ilişkin ortaya çıkan toplumsal anlam, Eckert'ın (2008) belirtisel alan kavramına devingen olmayan bir yaklaşımla taşındığında aşağıda sunulan Şekil 1'deki görünüme sahip olmaktadır:

Şekil 1. [ı]'ye ilişkin devingen olmayan belirtisel alan.

Şekil 1'de devingen yapıdan soyutlanarak sunulan belirtisel alan, Toplumdilbilimsel duruş kavramına ilişkin Jaffe (2009) tarafından belirtisel alanların duruş-alma ile değiştiği savı çerçevesinde yeniden yorumlandığında Şekil 2'deki belirtisel alan elde edilebilir. Bu çerçevede aşağıda sunulan Şekil 2, toplumsal alanda devingen durumda

bulunan ve ideolojik alanda sürekli dönüşüm geçiren belirtisel alanı göstermektedir:

Şekil 2. [ɹ]'ye ilişkin belirtisel alan. Kutu= Sesbilgisel değişken ile eşleşen toplumsal karakter, kesik çizgi=duruş

Yukarıda sunulan Şekil 2, [ɹ]'ye ilişkin toplumsal alanda bulunan belirtisel alanı bir grup görüşmesi verisi üzerinden vermektedir. Bu belirtisel alanda kutu içinde verilen birim sesbilgisel değişken ile algı sırasında eşleşen *toplumsal karakteri* (İng. social persona) (Coupland, 2007), kesik çizgiler ise toplumdilbilimsel duruşu göstermektedir. Şekil 2'de sunulan belirtisel alan, bu bölümün takip eden satırlarında Jaffe (2009, s. 4) tarafından verilen ve "belirtisellik sürecinin kavramsallaştırılmasında eşsiz rol oynayan bir araç" olarak savlanan toplumdilbilimsel duruş kavramıyla tartışılmıştır. Toplumdilbilimsel duruş kavramı ise etkileşim sırasında dinleyicilerin konuşma ortamına dahil ettiği gülme davranışı ve söyleşimsellik (Bakhtin, 1981) olgusuyla savlanmıştır.

Hay (2000, s. 709) tarafından birliktelik-temelli, güç-temelli ve psikoloji-temelli olarak belirtilen gülme davranışı, alıntı (1)'de dinleyiciler tarafından etkileşime dahil edildiği görülmektedir (Bakınız satırlar; 4, 5, 8, 14, 16, 25, 35, 43, 46, 47, 48 ve 51). Gülme davranışının etkileşimselliği ayrıntılandırıldığında ise G1A ve G1C dinleyicileri tarafından sürekli olarak gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu gerçekleşim G1A ve G1C dinleyicilerinin toplumdilbilimsel biçiminde [ɹ] değişkesi bulunan konuşucuya yönelik duruş aldıkları yönünde

yorumlanabilir. Örneğin 4. satırda G1A, kendisine yöneltilen *Bu kişi hakkında ne düşünüyorsunuz?* sorusuna yanıt olarak gülme davranışıyla başlamakta; bu yanıtta ise sözce bitiminde G1C dinleyicisinin gülme davranışı eşlik etmektedir. Benzer örüntü satırlar 43-48 arasında da gözlenmektedir. Katılımcılara yöneltilen, *Bu kişi nerelidir?* sorusuna 46. satırda verdiği yanıtta gülme davranışını katan G1A'nın sözcesini 47. satırda G1C gülme davranışıyla kesmekte; aynı sözceyi ise 48. satırda G1A dinleyicisi gülme davranışıyla sıra almaktadır.

G1A ve G1C dinleyicileri tarafından etkileşime dahil edilen gülme davranışının, toplumdilbilimsel biçiminde [ı] değişkesi bulunan konuşmacıya ilişkin kişilik özelliklerine verilen olumsuz değerlendirmeler (Örneğin, güven vermeyen, etrafındakiler tarafından seilmeyen) ile birlikte gerçekleştiği düşünüldüğünde, G1A ve G1C'nin etkileşim sırasında kendileri ve konuşucu arasında bir karşılaştırma yaptıkları belirtilebilir (Satırlar 4-8). Bu gözlem Glenn (2003, s. 19) tarafından verilen "... insanlar kendilerini diğerleriyle karşılaştırırken kendilerini güçlü, daha başarılı ve avantajlı gördüklerinde gülerler" savıyla açıklanabilir.

43. ve 48. satırlar arasında gerçekleşen gülme davranışlarında ise dinleyicilerin konuşucunun nereli olduğuna ilişkin kendilerine yöneltilen soruya verdikleri yanıtta mizahi bir biçim benimsedikleri söylenebilir. 42. satırda araştırmacı tarafından kendilerine yöneltilen *Peki nerelidir bu kişi?* sorusuna 43. satırda G1A ortak bir arkadaş adını konuşma ortamına katarak konuşucunun İzmirli olduğunu belirtmekte ve hemen ardından gülmektedir. Bunun üzerine 45. satırda konuşucuya ilişkin toplumsal karakter adlandırması (tiki) yapan G1A'nın gülme ile biten sırasını 47. satırda G1C konuşucusu gülme davranışıyla alarak konuşucuyu etkileşim ortamında yaşadığı şehir ve toplumsal karakter bağlamında *İzmir tikisi* olarak kurgulamaktadır. Bu gözlem Clayman (1992) üzerinden tartışıldığında, G1A ve G1C'nin mizahi bir unsuru konuşmaya katarak güldükleri ve yakınlık davranışı gösterdikleri söylenebilir. Benzer şekilde Linstead (1985, s. 742) gülmeyi birliktelik ve dayanışma göstergesi, Glenn (2003, ss. 30-31) ise grup üyeleri arasında bağ oluşturan toplumsal bir eylem olarak sunmaktadır.

Alıntı (1)'deki gülme eylemine etkileşim genelinde bakıldığında dinleyicilerin konuşucuya yönelik kendini üstün görme ve alaya alma

davranışı gösterdikleri ve bu yönelimle konuşucuya karşı duruş aldıkları belirtilebilir.

Bir sesbilgisel değişken olarak [ı] algısına toplumdilbilimsel duruş kavramı üzerinden getirilebilecek bir diğer tartışma ise önceki bilgi ile etkileşim olarak tanımlanan söyleşimsellik (Bakhtin, 1981) çerçevesinde sunulabilir. Alıntı (1)'de sunulan veride dinleyicilerin hem birbirleriyle hem de önceki bilgileriyle söyleşimde buldukları görülmektedir. Dinleyicilerin birbirleriyle girdikleri söyleşim, yukarıda bir duruş göstergesi olarak tartışılan gülme davranışını içermektedir. Dinleyicilerin halihazırda var olan birikimleriyle girdikleri söyleşim ise etkileşim sırasında önceki sözcelerine ve bilgi birikimlerine yaptıkları gönderimler üzerinden açıklanabilir. Takip eden satırlar bu gözlemler üzerine getirilen tartışmayı sunmaktadır.

Yukarıda, satırlar 4-8 ve 43-48 arasında etkileşime dahil edilen ve bir duruş göstergesi olarak tartışılan gülme davranışı, bu dinleyicilerin etkileşimde birbirleri ile girdikleri söyleşimselliği açıklamak için de kullanılabilir. 4. ve 8. satırlar arasında G1A ve G1C'nin gülme davranışı ile gerçekleştirdikleri yakınlaşma ve ortak duruş alma olarak yukarıda tartışılan bu gözlem, etkileşim boyunca G1A ve G1C arasında gerçekleşen söyleşimin başlangıcı olarak değerlendirilebilir. Başka bir deyişle, 5. satırda G1C'nin G1A tarafından etkileşime katılan gülme davranışına birliktelik ve yakınlaşma işlevlerine sahip olan gülme ile karşılık vermesi, gülmeyi tetikleyen etmenlerden biri olarak diğerlerinin varlığı çerçevesinde açıklanabilir (Osborne & Chapman, 1977); bu da dinleyicilerin birlikte duruş almasıyla sonuçlanır. G1A ve G1C tarafından sergilenen bu örüntü 43. ve 48. satırlar arasında da gözlenebilir. Örneğin 47. satırda G1C G1A'nın, 48. satırda ise G1A G1C'nin konuşma sırasını gülme davranışı ile almakta ve toplumdilbilimsel biçiminde [ı] değişkesi bulunan konuşucunun nereli olduğuna ilişkin toplumsal anlamı söyleşimsel olarak kurgulamaktadırlar.

Dinleyicilerin kendileriyle gerçekleştirdikleri söyleşim açısından veri ele alındığında, G1A'nın kendi sözceleriyle etkileşim boyunca söyleşimde bulunduğu görülmektedir. Örneğin kendisine yöneltilen *Bu kişiyle üç saatlik otobüs yolculuğunda konuşur musunuz?* sorusuna G1A, 37. ve 38. satırlarda, *Ne konuşacağım ki bunlarla* yanıtını vermekte; *bunlarla* gönderimsel ögesiyle de bağlamsal bir olguya işaret

etmektedir. Bu bağlamsal olgu etkileşim içinde takip edildiğinde, G1A'nın 4. satırda konuşucunun kişilik özelliklerine ilişkin verdiği sözcüde anlık etkileşim bağlamının dışında bulunan bir kişiye gönderimde bulunduğu görülmektedir, örneğin, *Akluma biri geldi*. Benzer söyleşim örüntüsü 43. ve 44. satırlarda da gözlenmektedir. G1A, etkileşimde yöneltilen, *Bu kişi nerelidir?* sorusuna verdiği yanıtta etkileşime ortak bir arkadaş adını katarak konuşucunun *İzmirli* olduğu yanıtını savlamaktadır. 43. ve 44. satırlarda etkileşime dahil edilen ortak arkadaşın 4. satırda verilen, *Akluma biri geldi* ifadesine gönderimi göz önünde bulundurulduğunda G1A'nın etkileşim sırasında kendisiyle söyleşimde bulunduğu belirtilebilir.

G1A tarafından etkileşime katılan bu ifadeler sadece G1A'nın kendi sözcüleri ile gerçekleştirdiği söyleşim olarak değil, önceki bilgi birikimi ile yaptığı söyleşim olarak da yorumlanabilir. Örneğin G1A'nın 4. satırda, *Akluma biri geldi* ifadesi ile etkileşim bağlamının dışına yaptığı gönderim aklına gelen kişiye ilişkin toplumsal bilgi ile yaptığı söyleşimi göstermektedir. Benzer şekilde, G1C'nin kendisine yöneltilen, *Böyle bir sonuca nasıl vardınız?* (Satır 15) sorusuna verdiği, *Böyle insanlar tanımuştum* (Satır 16) yanıtı da önceki bilgi birikimi ile söyleşimde bulunduğunu göstermektedir.

(1)'de örneklenen etkileşimin geneline bakıldığında, dinleyicilerin etkileşim sırasında hem birbirleriyle hem de önceki bilgileriyle söyleşimde bulunması, duruş kavramının söyleşimsel yönünü öne çıkarmaktadır. Du Bois (2007) ve White (2003) takip edildiğinde, duruşun etkileşim sürecinde gelişen ve etkileşimde bulunanlarca inşa edilen bir süreç olduğu söylenebilir. Örneklenen veride G1A ve G1C arasında gülme davranışıyla sağlanan birliktelik, etkileşim boyunca bu dinleyicilerin birlikte duruş almalarıyla sonuçlanmıştır. Dinleyiciler tarafından etkileşim sırasında alınan bu duruşlar hem kendileri hem de diğer dinleyiciler için bağlam oluşturmaktadır. Goodwin (1998), yaratılan bu bağlamların sonraki sözcüleri için referans noktası oluşturduğunu belirtir. Jaffe (2009) ise oluşturulan bu referans noktalarının kendisinden önce gerçekleşen konuşmalar tarafından üretildiğini ve yorumlandığını ifade etmektedir (s. 13).

Bu bölümde gülme ve söyleşimsellik bağlamında duruşa ilişkin verilen çözümleme, takip eden bölümde konuşma algısı ve belirtisel alan üzerine sonuç tartışması olarak sunulmuştur.

3. SONUÇ TARTIŞMALARI

Etkileşim sırasında gerçekleşen belirtisel duruş alma üzerine verilen çağdaş toplumdilbilim araştırmalarına bakıldığında (Örneğin, Chun, 2004; Johnstone, 2007; Mendoza-Denton, 2008), duruş almanın son derece karmaşık ve gerçek zamanlı bir süreci içerdiği belirtilebilir. Bu karmaşık ve gerçek zamanlı sürecin etkileşim sırasında geniş toplumsal ulamlarla eşleşebileceği gibi, etkileşim sırasında bireylerin niyetleri doğrultusunda da yönlendirilebilir (Jaffe, 2009, s. 147). Sesbilgisel değişken algısında duruşun belirtisel alanı nasıl oluşturduğuna yönelik verilen örnek çözümlenimin ardından bu bölüm, dinleyicilerin çevrelerinde bulunan göstergebilimsel kaynakları nasıl kullandığı ve toplumdilbilimsel belirtiselliklerin belirtiselleşme sürecinde nasıl dönüşüm geçirdiği çerçevesinde sonuç tartışmaları getirmektedir.

Çalışmada örneklenen etkileşim verisinde, dinleyicilerin söyleşimsel olarak etkileşim bağlamının dışına, başka bir deyişle çevrelerinde bulunan göstergebilimsel kaynaklara gönderimlerde buldukları görülmüştür. Dinleyicilerin çevrelerinde bulunan göstergebilimsel kaynakların, katılımcı olarak buldukları uğraş topluluklarından (Örneğin, arkadaş çevresi) etkileşime girdikleri popüler kültür öğelerine (Örneğin, dizi karakteri) kadar geniş bir yelpazeyi içerdiği düşünüldüğünde, dinleyicilerin toplumsallaşmasının sesbilgisel değişken algısını etkileyen önemli etmenlerden biri olduğu söylenebilir. Bu durum, konuşma algısı alanyazınında dinleyicilerin algı sırasında toplumsal bilgiyi kullandıkları bulgusuyla verilmektedir (Bakınız, Clopper & Pisoni, 2004).

Bununla birlikte, konuşma algısının tıpkı konuşma üretimi gibi toplumsal bir uygulama olduğu düşünüldüğünde, bu uygulamanın tarihsel süreç içinde gelişen şemalar ile şekillendiği belirtilebilir (Bourdieu, 1984, s. 82). Bu şemaları toplumdilbilimsel duruş kavramı açısından yorumlayan Jaffe'ye (2009, 2016) göre dinleyiciler duruş alma aşamasında tarihsel süreç içinde gelişen şemaları kullanarak kendilerine gönderim alanları açar ve sosyokültürel alanlarında bulunan kaynakları kullanarak toplumdilbilimsel duruş sergiler.

Çalışmada sunulan çözümlenme ve belirtisel alan (Bakınız, Şekil 1 ve Şekil 2), toplumdilbilimsel belirtiselliklerin nasıl dönüşüm geçirdiği üzerine bir tartışmayı ön plana çıkarmaktadır. Dilsel bir eylemin zamansal, uzamsal ve toplumsal bağlamına bağlı olan belirtisel

gösterge, Ochs'a (1992) göre, dilsel değişkenin bireylerce nerede ve nasıl kullanıldığından ne sıklıkta kullanıldığına kadar birçok belirleyiciye sahiptir. Bununla ilişkili olarak Ochs, bir dilsel değişkenin kullanım sıklığının, o dilsel değişken ile hangi ek kaynakların ilişkilendirildiğine ve toplumsal alanda bunların nasıl ve ne boyutta yayıldığına bağlı olduğunu ifade eder. Eckert (2008) bu dağılımı açıklamak için belirtiselliklerin topluluklar arasında nasıl bir örüntüye ve/ya da düzene sahip olduğuna yönelik belirtisel alan kavramını önermiş ve kuramsal bir tartışma getirmiştir. Bu tartışmada Eckert'in (2008) temel savı, dilsel değişkenlerin toplumsal anlamlarının ideoloji temelli olduğu ve içinde bulunulan toplumun istekleri ve eğilimleri ile değişebileceğidir (s. 453).

Hem Ochs (1996) hem de Eckert (2008), toplumdilbilimsel belirtiselliklerin devingenliğini duruş üzerinden açıklar.⁴ Bu durumu Ochs (1996, s. 410) "toplumsal belirtisellikler istatistiksel/davranışsal sıklıklar ile birlikte duruş aracılığıyla gerçekleşir" ve Eckert (2008, s. 470) ise "duruş birikimi belirtiselliklerin değişkenliğini ortaya çıkarır" savlarıyla tartışmaktadır. Bu yaklaşım Johnstone (2013) üzerinden örneklendiğinde, bir dilsel değişkenin kullanım örüntüsünün hem konuşucular hem de dinleyicilerce farkındalık oluşturduğu ve bu farkındalığın da o değişkene toplumdilbilimsel bir belirtisellik kattığı belirtilebilir. Aynı değişkenin farklı zamanlarda, uzamlarda ve/ya da bağlamlarda farklı örüntülerde kullanımı ise o değişkene sosyokültürel alanda değişik toplumdilbilimsel belirtisellikler kazandırır.

Bu çalışmada, bireylerin sesbilgisel değişken algısı sırasında toplumsal ve bağlamsal yaklaşımlarla kendilerini farklı özne konumlarına yerleştirerek duruş alması bir toplumdilbilimsel grup görüşmesi verisi üzerinden tartışılmıştır. Örneklenen grup görüşmesinde, dinleyicilerin sesbilgisel değişkene yönelik toplumsal anlamı kurgularken farklı toplumdilbilimsel duruş örüntüleri sergilemesi, bu duruşu sergilerken farklı toplumsal kaynakları kullanması ve konuşucuyu etkileşim anında farklı toplumsal karakterler çerçevesinde inşa etmesi, toplumdilbilimsel duruşa ilişkin sürecin karmaşıklığına işaret etmektedir.

⁴ Eckert'ta (2008) duruş, çalışmada ele alınan *duruş* (Du Bois, 2007) ya da *toplumdilbilimsel duruş* (Jaffe, 2009) kavramlarıyla değil, Rauniomaa'nın (2003) *duruş birikimi* (stance accretion) kavramıyla ele alınmaktadır.

KAYNAKÇA

- Agha, A. (2003). The social life of cultural value. *Language & Communication*, 23(3), 231-273.
- Bakhtin, M. (1981). *The dialogic imagination* (Çeviren M. Holquist & C. Emerson). Austin: University of Texas Press.
- Bourdieu, P. (1984). *Distinction: A social critique of the judgment of taste* (Çeviren R. Nice). Cambridge: Harvard University Press.
- Bucholtz, M. & Hall, K. (2005). Identity and interaction: a sociocultural linguistic approach. *Discourse Studies*, 7(4-5), 585-614.
- Bucholtz, M. & Hall, K. (2008). All of the above: New coalitions in sociocultural linguistics I. *Journal of Sociolinguistics*, 12(4), 401-431.
- Campbell-Kibler, K. (2006). *Listener perceptions of sociolinguistic variables: The case of (ING)*. (Doktora Tezi). Stanford University.
- Campbell-Kibler, K. (2011). Intersecting Variables and Perceived Sexual Orientation in Men. *American Speech*, 86(1), 52-68.
- Chun, E. (2004). Ideologies of legitimate mockery: Margaret Cho's revoicings of mock Asian. *Pragmatics*, 14, 263-289.
- Clayman, S. E. (1992). Caveat orator: audience disaffiliation in the 1988 presidential debates. *Quarterly Journal of Speech*, 78, 33-60.
- Clopper, C. G. & Pisoni, D. B. (2004). Effects of Talker Variability on Perceptual Learning of Dialects. *Language and Speech*, 47(3), 207-238.
- Coupland, N. (2007). *Style: Language variation and identity*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Coupland, J. & Coupland, J. (2009). Attributing stance in discourses of body shape and weight loss. A. Jaffe (Yay. haz.), *Stance: Sociolinguistic perspectives* içinde (s. 227-250). Oxford&New York: Oxford University Press.
- D'Onofrio, A. (2015). Persona-based information shapes linguistic perception: Valley Girls and California vowels. *Journal of Sociolinguistics*, 19(2), 241-256.
- Drager, K. (2010). Sociophonetic variation in speech perception. *Language and Linguistics Compass*, 4(7), 473-480.
- Du Bois, J. (2007). The stance triangle. R. Englebretson (Yay. haz.), *Subjectivity, evaluation, interaction* içinde (s. 139-182). Amsterdam: John Benjamins.
- Eckert, P. (2000). *Linguistic variation as social practice*. Oxford: Blackwell.
- Eckert, P. (2008). Variation and the indexical field. *Journal of Sociolinguistics*, 12(4), 453-476.
- Eckert, P. (2016b). Variation, meaning and social change. N. Coupland (Yay. haz.), *Sociolinguistics: Theoretical Debates* içinde (s. 68-85). Cambridge: Cambridge University Press.
- Englebretson, R. (2007). Stancetaking in discourse: An introduction. R. Englebretson (Yay. haz.), *Stancetaking in discourse* içinde (s. 1-26). Amsterdam: John Benjamins.
- Fridland, V., Bartlett, K. & Kreuz, R. (2004). Do you hear what I hear? Experimental measurement of the perceptual salience of acoustically manipulated vowel variants by Southern speakers in Memphis, TN. *Language Variation and Change*, 16(1), 1-16.
- Goodwin, M. H. (1998). Games of stance: Conflict and footing in hopscotch. C. T. Adger & S. Hoyle (Yay. haz.), *Kids talk: Strategic language use in later childhood* içinde (s. 23-46). New York: Oxford University Press.
- Glenn, P. (2003). *Laughter in interaction*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Hay, J. (2000). Functions of humor in the conversations of men and women. *Journal of Pragmatics*, 32(6), 709-742.
- Hay, J., Warren, P. & Drager, K. (2006). Factors influencing speech perception in the context of a merger-in-progress. *Journal of Phonetics*, 34(4), 458-484.
- Jaffe, A. (2009). *Stance: Sociolinguistic perspectives*. Oxford&New York: Oxford University Press.
- Jaffe, A. (2016). Indexicality, stance and fields in sociolinguistics. N. Coupland (Yay. haz.), *Sociolinguistics: Theoretical Debates* içinde. (s. 86-112). Cambridge: Cambridge University Press.
- Johnstone, B. (2009). Stance, style, and the linguistic individual. Alexandra Jaffe (Yay. haz.), *Stance: Sociolinguistic Perspectives* içinde (s. 29-52). Oxford: Oxford University Press.
- Kiesling, S. F. (2009). Style as stance: Stance as the explanation for patterns of sociolinguistic variation. A. Jaffe (Yay. haz.), *Stance: Sociolinguistic Perspectives* içinde (s. 171-194). New York: Oxford University Press.
- Koops, C., Gentry, E. & Pantos, A. (2008). The effect of perceived speaker age on the perception of PIN and PEN vowels in Houston, Texas. *University of Pennsylvania Working Papers in Linguistics: Selected papers from NWAV*, 36, 91-101.
- Labov, W. (1963). The social motivation of sound change. *Word*, 18, 1-42.
- Labov, W. (1966). *The Social Stratification of English in New York City*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Levon, E. (2006). Hearing "gay": Prosody, interpretation, and the affective judgments of men's speech. *American Speech*, 81(1), 56-78.
- Levon, E. (2007). Sexuality in context: Variation and the sociolinguistic perception of identity. *Language in Society*, 36(4), 533-554.
- Levon, E. (2014). Categories, stereotypes, and the linguistic perception of sexuality. *Language in Society*, 43(5), 539-566.
- Linstead, S. (1985). Jokers wild: the importance of humour in the maintenance of organizational culture. *The Sociological Review*, 33(4), 741-767.
- MacFarlane, A. E. ve Stuart-Smith, J. (2012). 'One of them sounds sort of Glasgow Uni-ish'. Social judgements and fine phonetic variation in Glasgow. *Lingua*, 122(7), 764-778.
- Mack, S. ve Munson, B. (2012). The influence of /s/ quality on ratings of men's sexual orientation: Explicit and implicit measures of the 'gay lisp' stereotype. *Journal of Phonetics*, 40(1), 198-212.
- Mendoza-Denton, N. (2008). *Homegirls: Language and cultural practice among Latina young gangs*. Malden, MA: Blackwell.
- Niedzielski, N. (1999). The effect of social information on the perception of sociolinguistic variables. *Journal of Language and Social Psychology*, 18(1), 62-85.
- Ochs, E. (1992). Indexing gender. A. Duranti ve S. C. Levinson (Yay. haz.), *Rethinking context: Language as an interactive phenomenon* içinde (s. 335-358). Cambridge: Cambridge University Press.
- Ochs, E. (1996). Linguistic resources for socializing humanity. J. J. Gumperz ve S. C. Levinson (Yay. haz.), *Rethinking linguistic relativity* içinde. (s. 407-437). Cambridge: Cambridge University Press.
- Osborne, K. & Chapman, A. J. (1977). Suppression of adult laughter: an experimental approach. A. J. Chapman and H. C. Foot (Yay. haz.), *It's a funny thing, humour* (s. 429-431). Oxford: Pergamon.

- Peirce, C. S. (1932). The Icon, Index, and Symbol. C. Hartshorne & P. Weiss (Yay. haz.), *Collected papers of Charles Sanders Peirce, Volume 2: Elements of Logic* içinde (s. 156-173). Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Purnell, T., Idsardi, W. ve Baugh, J. (1999). Perceptual and Phonetic Experiments on American English Dialect Identification. *Journal of Language and Social Psychology, 18*(1), 10-30.
- Sacks, H., Schegloff, E. A.ve Jefferson, G. (1974). A Simplest Systematics for the Organization of Turn-Taking for Conversation. *Language, 50*(4), 696-735.
- Silverstein, M. (1976). Shifters, linguistic categories, and cultural description. K. H. Basso & H. A. Selby (Yay. haz.), *Meaning in anthropology* içinde (s. 11-55). Albuquerque: University of New Mexico Press.
- Silverstein, M. (2003). Indexical order and the dialectics of sociolinguistic life. *Language & Communication, 23*(3), 193-229.
- Staum Casasanto, L. (2008). *Experimental investigations of sociolinguistic knowledge*. (Doktora tezi). Stanford University, Palo Alto.
- Strand, E. A. (1999). Uncovering the Role of Gender Stereotypes in Speech Perception. *Journal of Language and Social Psychology, 18*(1), 86-100.
- Sumner, M. & Samuel, A. G. (2009). The effect of experience on the perception and representation of dialect variants. *Journal of Memory and Language, 60*(4), 487-501.
- Thomas, E. R. (2000). Spectral differences in /ai/ offsets conditioned by voicing of the following consonant. *Journal of Phonetics, 28*(1), 1-25.
- White, P. R. R. (2003). Beyond modality and hedging: A dialogic view of the language of interactive stance. *Text, 23*(2), 259-284.

EK

Çeviriyazı simgeleri ve anlamları

- [ ] Örtüşmenin başlangıcı ve bitişi
= Devamlılık gösteren sözcükler
(.) 0.2 saniye ve altındaki duraklamalar
sözce Vurgu
(()) Çeviriyazı yorumları